

TÜRK SİYASİ HAYATINDA HEGEMONİK TARİH TEZLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZİ

Geliş Tarihi (Received Date) 18.09.2018
Kabul Tarihi (Accepted Date) 20.02.2019

Erdem AYÇİÇEK¹

Özet

Bu makale, Türk siyasi hayatında yoğun iktidar mücadelesi veren çeşitli politik çevrelerin hegemonik bir proje etrafında geliştirdiği tarih tezlerini incelemektedir. İncelemenin bağlamını, farklı ideolojik geleneklerin temsilcisi olan, farklı tarihsel projeleri gerekçelendiren ve bu çerçevede çeşitli tarihsel okumalar geliştiren tarih tezlerinin karşılaştırmalı analizi oluşturacaktır. Bu çerçevede Kemalist tarih yazımı (resmi tarih) ile bu yazımın hitap ettiği alanın dışında geliştirilen milliyetçi-muhafazakar tarih yazımı, birbirleri ile olan paralellikleri ve zıtlıkları çerçevesinde yorumlanacaktır. Temelde Türk tarihinin ne tür özgüllükler taşıdığı ve evrensel tarih ile ne şekilde rezonans kurduğu sualleri üzerine şekillenen tezler, aynı zamanda iktidarın güncel politik teşekkülünde de belirleyici olabilmektedir. Dolayısıyla tarih tezleri özelinde geliştirilen her söylem, bir noktada güncel politik üretimin bir parçası olmakta, gelmekte olan sürecin ipuçlarını vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Milli Kültür, Tarih Yazımı, Kemalizm, Milliyetçilik, Muhafazakarlık

COMPARATIVE ANALYSIS OF HEGEMONICAL HISTORY THESES IN TURKISH POLITICAL LIFE

Abstract

This article examines the historical theses developed by various political circles which are in an intense power struggle in Turkish political life within the frame of their own hegemonic projects. The context of the examination will form cooperative analysis of the historical theses which being representatives of different ideological traditions, justifying varied historical projects and emboldened several historical explications. In this context, Kemalist historiography (official history) and nationalist-conservative historiography, which has been developed out of the area which the official history is not able to address to, will be expounded pursuant to their own parallels and contradictions. The theses, which essentially take shape according to their developed answers to the questions of “what kind of specificities has Turkish history been carried” and “in what way does Turkish history has resonance with the universal history”, could be determinative on the current texture of the power, at the same time. Therefore each discourse developed specific to the historical theses, is being an integrated part of current political struggle at one point and carrying important clues regarding the process whose construction is in progress.

Key Words: National Culture, Historiography, Kemalism, Nationalism, Conservatism

GİRİŞ

Tarih yazımı resmi ideolojinin ve resmileşmekte olan ideolojilerin en önemli yapı taşı oluşturur. Tarih yazıcılığı müesses nizamın “ideolojik üstyapısına” ait olmaktadır. Bir diğer ifadeyle üstyapısal görüngülerin kristalize olduğu alanlardan birisi de tarih yazıcılığıdır. Modern siyasetin, siyasi hayata yeni bir ilke kazandırabilmesi için ideolojik bir tutarlılığa sahip olması gerekmektedir. Anlatının tarihe dayandırılması, ideolojik konumlanışlara kurucu bir zemin sağlarken böylesi bir tutarlılık sorununu da ortadan kaldırır. Türk siyasetinde hakim düşünce kalıpları da buna benzer bir süreç içindedir.

¹ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, aycicekerdem@gmail.com

İdeolojiler kendilerini sorunsallaştırırken bunu belli tarihsel anlatılar ve tekstler etrafında yaparlar. Bu bilgiler ışığında Türkiye’de gelişim içerisinde bulunan tarih yazınlarına bakıldığında, özellikle hegemonik çehresi ile ön plana çıkan iki türden bahsetmek mümkündür; Kemalist tarih yazımı ve milliyetçi-muhafazakâr tarih yazımı. Bu çerçevede Cumhuriyeti kuran politik öznenin, yarattığı reel veya fiktif tarihsel kırılma düşüncesini beslemek üzere başvurduğu tarih anlatısı önem taşımaktadır. Cumhuriyet’in kongreler dönemi ile resmileştirdiği yazın, 1923 ile yaşanan kırılmanın aynı zamanda üst düzey bir arınma ve yenilenme duygusu ile birlikte işlendiğini ortaya çıkarmıştır. Gelişme ve ilerlemenin öze dönüş vurguları ile temellendirildiği tarih çalışmaları, bahse konu olan ‘öz’ün bir önceki dönemin siyasi ve ekonomik temsillerinden apayrı bir yere düştüğü noktasında durmuştur. Türk toplumunu ileriye götürecek geleneğin, Osmanlı’ya özgü olandan bambaşka içerimlerle dolu olduğu, dolayısıyla genç Cumhuriyetin ilgisinin asıl bu alanlara yönelmesi gerektiği teması dönemin değişmezlerini oluşturmuştur.

Buna karşın Aydınlar Ocağı neşriyatı, karşı tarih anlatısının merkezlendiği ana odak olarak incelenmiştir. Bu çerçevede Aydınlar Ocağı etrafında şekillenen Türk-İslam Sentezi sahip olduğu kitleleşme ve hegemonik boyut ile birlikte analiz edilmiştir. Resmi ideoloji olarak Kemalizm ile ideolojik mücadele, pek çok kere geçmiş üzerine tartışmaları karakterize etmiştir. Bu tartışmaları şekillendiren karşı-anlatı ise Türk-İslam sentezi ile oluşmuştur.

1. Tarih Çalışmaları ve İktidar

Tarihin bir disiplin olarak ortaya çıkışında temel bir dizi ön-sual kurucu doğuşu hızlandırmıştır. Bunların başında özellikle sosyal bilimler söz konusu olduğunda, nesnenin kendinde bilgisi ile tarihsel bilgisi arasında belirli bir farkın olabileceği ihtimalidir. Bir diğer ifadeyle disiplinler bir çalışma alanı olarak tarihin vaat ettiği, nesnenin gerçek bilgisinin aslında onun tarihsel bilgisi olduğu şeklindedir. Bu yüzden tarih araştırmaları, yazını ve tezleri belirli kuramlar refakatinde işlerlik kazanmıştır. Nitekim Çernişevskiy’e göre "Bir nesnenin tarihi olmaksızın o nesneye ilişkin bir kuram olamayacağı gibi, o nesneye ilişkin bir kuram olmaksızın o nesnenin tarihi de olamaz." Dolayısıyla tarihsel bilgidен bahsedilmesini sağlayan, tarihe ve içerisindeki nesnelere göz çaprazıyla bakabilecek bir öznenin oluşmuş olması ve düşünceyi başta kendi üzerine olmak üzere yoğunlaştırabilecek hale gelmesidir (Carr, 1980: 27).

Bu durum, disiplinin kendi özerkliğini ilan etmeye başladığı geç 18. Yüzyılda iki temel nedenden ötürü tarihin bilimsel bilgi üretme iddiasını zedelemiştir. Bunlardan birincisi, o dönemin geliştirilen bazı (tin) kavram ya da (erekselcilik) yaklaşımlarının döneminin eksiklikleri ve sorunları ile yüklü olmasıdır. İkinci mevzu ise söz konusu kavramların tam olarak geliştirilememiş olmasıdır. Hal böyle olunca, bilimsel bilginin inşa edileceği basamakları oluşturan terimler kuramsal çözümleme içerisinde sadece taşıdıkları işlevsellikleri içerisinde yer alabilmektedir. Bir diğer ifadeyle kavramlar, derinlemesine incelenip geliştirilmeden ve de herhangi bir tarihsel kanıtla desteklenmeden kullanılmaktadır.

Bu durumu önlemek üzere katı-determinist çehresiyle pozitivism ortaya çıksa da, o da tarihsel bilginin içermesi gerektiği süreç analizini yapmaktan uzak kalacaktır. Bu nedenle tarihsel bilgi, idealizm-pozitivism dikotomisi içerisinde yaşadığı doğum sancılarını halen taşımaktadır. Bilginin toplumla irtibat kurduğu alanın (kamusal alan) iktidar üzerinden dolayımlandığı modern siyaset, tarihsel bilgidен bahsederken iktidar faktörünü de göz önünde bulundurmamız gerektiğini gözler önüne serer. Bir diğer ifadeyle iktidar, kendisini var eden koşulları yorumlar ve gerçekleştirmeyi planladığı ideal düzeni temellendirirken tarihsel bilgidен olabildiğinde faydalanmaya uğraşır. Tarihsel bilginin üzerinde kaçınılmaz surette tahrifat da yaratan bu süreç, yorumların anlatı çerçevesi kazanmasıyla birlikte hegemonik bir titreşim taşır. Bir eşik olarak düşünülmesi gereken hegemonya, tarihin bir edebî alan veya bilimsel yazın olmaktan öte pozisyonlar taşımaya başlaması anlamına gelir. İktidar, çeşitli politik ve kültürel görünümlele uzamın ve hareketin en büyük boyutunu tarih tezi ile güçlendirilmiş resmi tezlerle oluşturur.

2. Kemalist Tarih Yazımı: Kongreler Devri

Tanyol’a göre Kemalizmin ilk kuramcısı Atatürk İnkilâbı eseriyle Mahmut Esat Bozkurt, ikinci kuramcısını ise Türkiye’nin Çağdaşlaşması çalışmasıyla Niayzi Berkes’tir (Tanyol, 1993). Kemalizmin temel öğeleri ile zaman içerisinde dönüşebilen yanları bu eserler uyarınca tespit edilebilir.

Bununla beraber devrime yeni ve yaratıcı kavrayış geliştirme yönündeki bu çabalar, Kemalizmin muğlak bir ideolojik görünüm kazanmasına yol açacaktır. Nitekim eserler incelendiğinde Kemalizm diye tarif edilen ideolojik konumlanışın yapıcı ögesini milliyetçilik oluşturduğu tespit edilebilir. Bir başka ifadeyle milliyetçilik, Kemalist kadrolar nezdinde resmen ve alenen sahiplenilen bir ideolojidir. “Politik bakımdan ihtilâl veya ilerleme; ulusu, elden geldiği, mümkün olduğu kadar egemen kılmaktır” (Bozkurt, 2000: 11-14).

Türkiye'nin Çağdaşlaşması isimli eser, Kemalizmin amentüsü şeklinde tarif edilebilecek şekilde, ilerleme ve ilerlilik kavram setlerinin yön verdiği düz çizgisel bir tarih anlayışını besler. Buna göre hadiseler ve vak'alar zincirlenerek devam ederken, çağcıl her türlü norm ve eylemi örgütleyen irade, büyük varoluş zincirinin en meşru parçası olmaktadır. Toplumların farklılaşan bütün içsel deneyimlerine karşı varolan modern yegane ölçüt, “geleneksel, katılaşmış kurum ve kurallar karşısında zamanın gereklerine uyan kurum ve kuralları geliştirme”dir (Berkes, 2008: 19).

Kemalist historiografide tarihin devrimler vasıtasıyla sıçramalar ve kopuşlarla ilerlediğinin altını çizmek gerekir. Bu açıdan Kemalist tarih yazımı, tarihi sıçramalara, ileri atılmalara ve çöküşlere, geri çekilmeye daimi olarak açık bir şekilde yorumlar. Bu noktada karşımıza çıkan bir diğer soru, bir sıçrama eylemi olarak olumlanan devrimlerin nasıl ve ne şekilde olduğu, kendisini doğuracak olan nesnel tarihsel süreçlerin nasıl görülmesi gerektiğidir. Ne yazık ki Kemalist neşriyat, bu soruların cevaplarını yanıtlayacak bir ön-birikimden yoksundur. Bunun başlıca sebebi ise, devrim gibi güncel bir eylemi yorumlarken, onun ‘evrensel’ ile olan bir ve benzerliklerine değil de, kendi halinde oluşuna odaklanılmasıdır. Gerçekten de Kemalist çevreler 1930’lu yıllara girilirken geliştirdikleri tarihsel göndermeleri belirli bir tarihsel anlatı içerisinde sunmaya çalışsa da, bu sunuş daima Türk toplumunun tarihsel gelişim seyrinin özgüllüğü şeklinde olmuştur.

Bu teze göre Kemalizmin altın yılları olarak kodlanan 1930’larda Türkiye bir çeşit üçüncü yol izlemiştir. Türk tarihinin özgünlüğünü ortaya koymak üzere geliştirilen söylemler, Türk devrimin bambaşka olduğu yönünde iddialar ile güçlendirilmiştir.

“Kozmopolit bir kültür etkisi altında yetişmiş bazı Türk aydınlarında hala yaşayan sakat bir görüşe ayrıca değinmek isterim: Bu görüşe göre Türk inkılabı, 1789 Fransız inkılabının bir benzeri, daha doğrusu bir devamıdır. Fakat dikkat olunursa görülür ki Türk inkılabı, Fransız inkılabının, bazı dış görünüşlere, bazı bağıntılara rağmen, gerek tarihi kapları, gerek nitelikleri, gerek inkişaf istikametleri ile, tamamen zıddıdır. Ve Türk inkılabının dünyayı anlayış tarzı ile Fransız inkılabının dünyayı görüş ve anlayış tarzı arasında bir benzerlik yoktur (Aydemir, 2011: 148).”

Kemalist devrim, kendisini önceleyen modernleşme birikimi ile arasına ‘sahici olmama’ ve ‘kolaycılığa kapılma’ şeklinde geliştirdiği eleştiri üzerinden mesafe koyarken bunu Fransız devrimi üzerinden gerçekleştirir. Buna göre Kemalizmin farkı, modernleşmenin içerirliğini tam manasıyla kendine mahsus surette doldurmasından ileri gelmektedir.

“Bizim meşrutiyet, 1877 Kanunu Esasi’nde birinci ana tipe giren halk inkılabının [birinci ana tip: hürriyet inkılabı] bütün haklarını -padişahın şahsi emniyetini bozacağını zannettiği noktalar traş edilmiş olarak-Fransız ihtilali’nin hukuku beşer tipinde kopya etti. II. Meşrutiyet’te de esasları aynı kalan, ahenksiz ve karışık maddeler halinde olan kanunu esasının neticesinde 31 Mart doğdu (Peker, 1984: 33).

Buna karşın Kemalizmin kendi söylemini oluştururken başvurduğu tartışma sürecinin nispi olarak liberalizme, mutlak anlamda sosyalizme (hatta komünizme) karşı yapıldığı söylenebilir. Kemalizmin resmi ideolojik pozisyonuna özgül içerik kazandıran temel unsur, bir yandan liberalizme diğer taraftan komünizme karşı korunan ‘mesafe’ olmuştur. Türk toplumu ve tarihi bambaşka bir nitelik arz ettiğinden, Türk devrimi ne liberalizmin ne de komünizmin sabit enerjisiyle yürüyemeyecektir. Cumhuriyetçi kuruluşun gereksindiği öznel enerji, işte bu farklılıkta yatmaktadır. Kemalizm, Türk’ün tarih sahnesindeki ‘benzersiz’ yerini veri alarak, devrimin ideolojik kurulumunun bir ifadesini oluşturur.

“İnkılabımızın, başka inkılaplar arasında yüksek bir yeri vardır. Fransız İnkılabı, Fransa'ya ve diğer milletlere (Liberte, Egalite, Faternite) prensiplerle beşeri hukuku temine çalıştı. Fransız inkılabı, ilahi hakka ayandıklarını iddia ederek hükmeden Krallık ve derebeylik devrinin reaksiyonudur; onun yerine amme hukuku ve demokrasi mefhumunu ikame etti. Fakat Fransız inkılabı, nihayet bir idare şekline, bir tazyık karşı doğmuş bir inkılabdır. Bizim 1908 inkılabımız buna az çok benzeyebilir. Fakat son İnkılabımız, bir hayat memmat meselesi karşısında milletin kazandığı eşsiz bir zaferin tabii neticesi olarak doğmuştur. Türk milleti, İstiklalinin aşkile o zaferi kazandı, yine o aşk ile bu inkılabı yaptı. Fransız inkılabı esnasında, Fransa'nın İstikiali tehlikesi yoktu (Engin, 1938: 34-35).

Bilimsel-Pozitivist Tarih: Cumhuriyet tarihçileri tarihi ‘bilimselliği’ ve ‘bir bilim oluşu’yla tanımlamıştır. Onlara göre tarih, “hadiseler ve vaka’ların zincirlenerek devam ettiği” bir alandır (Kaplan, 2000). Bu alanın tanımı ancak “esaslı sebepler ve neticelerini göstererek” mümkündür. Eski vakanüvis geleneğinin yaptığı üzere, tarih adına her ne vak’a ve hadise varsa, onları şahısların (padişahın) etrafında toplayarak değil. Dolayısıyla tarihsel yönelişin bilimsel açıklamasının, Türk ulusuna varolan koşulları değiştirme ve ileriye götürme yönünde motivasyon kazandıracağı düşünülmüştür. Ne de olsa rejim değişikliği, eski rejim ile sadece biçimsel ve işlevsel değil, aynı zamanda öze dair yaşanan bir kopuşu ifade etmektedir. Bu kopuşu güvence altına alan temel düşünce örgüsü, resmî tarih olacaktır.

“..Millî tarih telakkisinin romantik devrini, Türk nasyonalizmi de tabiatıyla görmüştür. Avrupa tarihçiliğinin Türkler hakkında hiçbir ilmi esasa dayanmayan, çok haksız menfi telakkileri karşısında, bizim romantik tarihçiliğimizin aksülameli de ister istemez çok müfrit ve mübalağalı olacaktı ve hakikaten öyle de oldu. Fakat her yerde olduğu gibi bizde de bu romantik telakki millî tarih tetkiklerine karşı umumi bir alaka uyandırmak ve umumi tarih içinde Türklerin rolünü araştırmaya sevk etmek itibariyle psikolojik bir hamle yaratmıştır...” (Köprülü, 2073).

Millî Tarih: Türkiye’de modern tarihçiliğin gelişimi, tarihe yönelik klasik yaklaşımların sorgulanmaya başlandığı 1930’lu yıllarda gerçekleşmiştir. Cumhuriyet rejiminin oluşum faslının bu aşaması kurumsal yapı ve kabullerin resmen inşa edilmesini tesciller (Yıldırım, 2006: 45). Ana mecra norm ve normallerin ulus ölçeğinde yeni bir şekilde temsil edilmeye başlandığı bu dönemde, teşekkül etmesi kaçınılmaz olan alt-süreçler doğmuştur. Yeni meşruiyet dayanaklarının ortaya koyulduğu, bu anlamda ihdas edilen rejimin seküler referans çerçeveleri edindiği bir ortamda gündelik hayat olduğu kadar tarih de modern ve millî iktidar yapılanmasının hükmü altına girmeye başlamıştır (Üstel, 1997). Yeninin kurulduğu her türlü politik eşikte eskiye yönelik ilginin arttığı bir gerçekse, bu ilginin artışı ve eksisi ile tarih disiplinine tesir ettiği de bir diğer gerçektir. Dolayısıyla yeni rejimin resmi ideolojisi olarak Kemalizmin tarih üzerindeki tesiri, tarihin yeni boyutlar üzerinden anlamlandırılırken içerisine girdiği karşıtlıklar şeklinde de düşünülebilir. Bu açıdan klasik tarih yazımı olarak Osmanlı ve İslâm çerçevesi önem arz eder (Zürcher, 1991).

Berkes’in “Atatürk’ün ipuçlarını yakaladığı tarih görüşü” şeklinde sunduğu tarihçilik, o zamana değin egemen mahiyette olan Avrupa tarihçiliğinden, Hıristiyan tarihçiliğinden, İslâm ve Osmanlı tarihçiliğinden başkalık arz eder.

“Batı tarihçiliğinde Türk, nasıl izahı güç veya izahı istenmeyen şeyleri izahta kullanmak için bir kenarda

hazır durursa, İslâmcı historiyoğrafide de Türk aynı rolü oynar. (...) Fakat Osmalı tarihçiliği bunlardan da ileri gitmeyi başardı. Osmanlı historiyoğrafisi, bunların bile tamamlayamadığı bir işi, Türklüğü Osmanlı tarihinden de dışarıda bırakmayı başarmıştır. Hıristiyan, İslâm ve Avrupa tarihlerinde çok kez olumsuz anlamda da olan Türk daima vardı, ve kabul etmemiz gerekir i eğer bugün “Türk”, “Türkiye” denen şeyler varsa onları bu üç historiyoğrafiye borçluyuz.” (Berkes, 2016: 242)

Tümüyle modern, medeni ve ileri br şekilde ifade edilen bir hedefi gerçekleştirmek üzere mücadele eden ve her alandaki mücüadele pratiklerini bu ana hedefe yönelik biriktirdiği motivasyonla gerçekleştiren Kemalist iktidar, 1930'lu yıllarda 'miladi söylem' üretme mesaisini artırmıştır. Cumhuriyetin vaat ettiği değerlere yönelik tüm alanlarda, bilimde, sanatta ve toplumda eylemlilik seviyesini yükseltme çabası, böylelikle yakın geçmişle olan her türlü ilişkinin ortadan kalkacağı bir anlayışı da beslemiştir.

Medeniyetin bugünkü temsilcileri ile olan tarihsel mesafeyi kapatmayı hedefleyen bir öncü anlayışla hareket eden Kemalizm, Batılılaşmayı Osmanlı modernleşmesi ile ilişkisi kesecek bir 'vazife' düzleminde ele almıştır. Dolayısıyla böyle bir anlayışla hareket eden yönetici kadro, hedeflerine ulaşmanın biricik güvencesini kendilerine zemin oluşturan yakın geçmişe dair dönemleri reddetmekte görecektir. Bu anlayışa göre medeniyete erişmenin asgari koşullarını taşımak için öncelikle Osmanlı modernleşmesini bir eleştiri nesnesi haline getirmek gerekir. Geç Osmanlı tarihi, Türklerin tarih boyunca temsil ettikleri değerlerin ve elde ettikleri fütühatın tedricen ortadan kalkması anlamına gelmiştir. Osmanlı modernleşmesinin sakınlı ve tutuk boyutları da 'şerhsiz' bir Batılılaşma anlayışı ile aşılmaya çalışılmıştır. 'Genişleyen' ve 'derinleşen' inkilap, kendisine ilkesel açıdan örnek oluşturabilecek tavrı 'topyekün' Batılılaşma kavramında bulmuştur.

“(…) kuvvetli fikir hareketi ve kuvvetli millet hamlesi, bu gidişin gönülsüz ve kendi halinde yolcusu olmayı değil, bu gidişin mutlak surette ele başısı ve mutlak surette iddialı ve safların başını tutmuş bir yolgöstericisi olmayı talep ediyor. Kuvvetin bugünkü şartı, çekingenli değil, ataklıktır.” (Kadro, Dergisi)

İnkilap şevkini uyanık, maneviyatını da yüksek tutmak, iktisadi bir kuruluş başlatmak, “Türk milletinin tarihini ilmî vesikalarla tesbit ve neşretmek” Bora'nın ifadesiyle Kemalist kadronun “hayat bilgisi modernizmi” yaratmasının parçaları olarak düşünülebilir. Yaşamın, pratiğin ve eylemin tam içinde bir yerde konumlandırılan modernizm, kendisine alan açacak teorik genellemelere tarih ve onunla irtibatlı disiplinler üzerinden kavuşacaktır.

Böylesi bir alan için tarih disiplini, 'amaçlarına' erişebilmek için arkeoloji, antropoloji gibi diğer bilim dalları ile işbirliği yapmak zorundadır. Özellikle büyük bir anlatı şekillendirme yolunda koşulan 'tarih', incelediği tarihsel döneme ve topluma ait tüm araştırmaları yaparken diğer disiplinlerin bulgularını da araştırmalarına katmak durumundadır. Ne var ki tarihin diğer disiplinlerden aktardığı bilgiyi kullanım biçimi, üretmeye çalıştığı büyük anlatının özel bakış açısıyla şekillenecektir. Bu durum tarihe diğer disiplinlerin yüksek soyutlama gücünden de istifade etmek üzere bir imkan sunarken, kendi araştırma sorunsalını (dolayısıyla disiplinler özerkliğini) kaybetme şeklinde bir gerilim de barındırır.

Türk Tarih Kongreleri (Kongreler Dönemi), rejimin Türklerin medeniyeti ile olan 'organik' bağlarını çok daha üst perdeden söylemeye başladığını tesciller. “Bu kutlu ödev, şu esaslardan ilhamını ve plânını alır: Türk ırkı beyaz ve brakisefaldir. Bugünkü yurdumuzun sahipleri en eski kültür kurucularının aynı ırkî vasıflarını taşıyan çocuklarıdır.” İnan'ın ifadesiyle “tez izahında” tespit edilen hakikatler, Orta Asya'da yoğrulmuş medeniyetlerin taşıyıcılığını yapan Türklerin, medeniyetin bugünkü temsilcilerinden daha sahici bir konumu temsil ettiklerini kanıtlıyordu (İnan, 1938: 8).

Harf inkılabı ve Güneş Dil Teorisi'nin refakatinde Türk Tarih Tezi, “geniş mıkyaşlı mücadele şekilleri” almıştır. Güneş Dil Teorisi, “siyasi varlığında değişiklik ve adında başkalıklar görülmüş

olduğunu” ortaya çıkararak tarihe, üzerinden ilerleyebileceği güvenli bir izlek sunmuştur. Bu izlekte dil, medeniyete yapılan her bir vurguyu ‘bize mahsus olan’a yapılmış kılacak bir teorik malzeme sağlamıştır. Türkleri, fitratları gereği medeni bir ‘ırk’ olarak resmetme arayışı, dilin güneş ile kurulan kök anlayışıyla birlikte sunulmuştur. Bu açıdan medeniyet söylemi, bir asla rüçû ve öze dönüş mecrasına taşınmış olacaktır. Bu düzlemde “derhal ve bir hamlede modern tekniği almak”, aslında medeni-tarihsel bir tavrın modern bir bilgi ile donanması anlamından öte bir işleve sahip olmayacaktır.² Batılı anlamda modern üretim tarzının ve politik kurumların tesisi, yaşamın modern içerikle üretimi aslında Türk’ün gerek üretilmesinde gerekse yayılmasında faal rol oynadığı medeniyete bitişik tarihsel konumuna yeniden erişmek anlamına gelir.

Medeniyetçi Tarih: “Türk tarihçileri Türk milletinin eskiliğini ve mükemmelliğini, medeniyetin dahi kökeni olduklarını iddia ederek, ilan etmeye koyuldular. Böylelikle Türklerin rakipleri olan Batılılara, Araplara ve özellikle Yunanlılara olan üstünlükleri de ispat olunmuş sayıldı” (Kieser, 2008: 214-215). Kieser’e göre Cumhuriyet dönemi Türk tarih yazıcılığının temel amacı resmî olarak kabul edilen “Türklük tasavvuru” aracılığıyla Batı’nın Yunan hayranlığının bir negatif karşıtını, yani antitezini oluşturabilmektir. Bu antitez Asyalı ve/ya Müslüman bir karanlık, atlı halk klişesinin zıttına tekabül etmekteydi. Söz konusu Türklük tasavvurunda en sorunlu alımı ise, bu yeni değerın milli kimliği salt etnik bir temelde kavrayıp olması ve Türklüğü her şeyin üstüne koymasındı.

Birinci Cumhuriyetin öznel temsilcileri olan Kemalist kadrolar, toplumsal teşkilatları olduğu kadar toplumsal ve siyasal teoriyi de devrimin gereklerine hazır kılma çabası içine girmiştir. Böylelikle parti teşkilatı, Türk ulusunun bağımsızlık isteminin ön plana getirileceği tek-biçimli bir hal almıştır. Bu surette entelektüel üretim araçlarının çok daha geniş bir bütünlüğün parçası kılınması hedeflenmiştir. Nitekim Aydın’a göre,

“Tek parti döneminde tarihçilik konusu, birincisi bizzat tek parti tarihçiliği ya da parti ideolojisi çerçevesinde oluşan ‘resmî tarihin tarihçiliği’, diğeri bu dönemdeki akademik tarihçilik olmak üzere iki alanda incelenmelidir. Bu devirde akademik tarihçilik, önceleri, CHP’nin resmî tarih oluşturma çabalarına pek kulak asmamış, ama daha sonra şiddetli ideolojik hava içerisinde bu mecraya, ister istemez, girmiştir. Bu arada sessiz sedasız akademik çalışmalarını yürüten, ama kamusal iletişim yanı son derece zayıf kalan bazı tarihçilerin denemeleri de bu dönemde filizlenmiştir. Akademik tarihçilik ile parti tarihçiliğinin buluşma noktası yahut ‘akademi’nin Parti tarafından “ehlileştirildiği” zemin olarak I. Türk Tarih kongresi belirlenebilir. Birinci alanda, tarihçi olarak, meslekten tarihçilerden çok (Hasan Reşit Tankut, Hasan Cemil Çambel, Dr. Reşit Galip gibi) parti nomenklaturasını görmekteyiz. Resmî tarihin çerçevesi bu önderler tarafından çizilmiş ve içeriği de Afet İnan, Y. Hikmet Bayur, Dr. Reşit Galip gibi partili tarihçi ve tarihçilikle ‘görevlendirilmiş’ bürokratlar tarafından doldurulmuştur” (Suavi, 1996: 107).

Kemalist kadroların resmi tarih anlatısı yönündeki ilk sistematik çalışma özelliği taşıyan Türk Tarihinin Ana Hatları isimli çalışma, Türk Ocağı "Türk Tarihi Heyeti" tarafından Afet İnan, Mehmet Tevfik, Samih Rifat, Akçura Yusuf, Dr. Reşit Galip, Hasan Cemil, Sadri Maksudi, Şemsettin, Vasıf ve Yusuf Ziya tarafından hazırlanmıştır. Eserde dikkat çeken temel unsur, kökü eskilere giden bir ‘ilk’ dönem tasviri ile bir yandan eski ve kadim oluşa diğeri taraftan sürekli ve değişmez hasletlere sahip oluşa vurgu yapılmasıdır. Bu açıdan çalışma tarih-öncesinin önemi Türklerin çağları katetmiş olduğunu kanıtlama konusundadır. Böylelikle görece sınırları belirli bir alanda pastoral ilişki tarzları

² “Köy İktisadiyatında Teknik İnkilâp”, Kadro Dergisi, Sayı. 2, s. 21

ve klasik üretim şekilleri ile yaşayan verili bir topluluğun (Türk) kendi kadim örgütlenişlerine işaret edilmiş olunur. Tarih içerisinde kurulan her bir devlet “Türklüğün intibahı” (uyanışı) olduğu kadar medeniyete dönük yüzünü ifadeler. Nitekim tarihsel süreklilik zincirinin bir halkası olan Osmanlı Devleti, çalışmanın ilgili bölümünde “Türk-İslâm medeniyetini hayli yüksek seviyelere irtika ettiren” ve “inkişafının son noktasında bulunduğu zaman bütün türklüğün de en azametli devresi”ni temsil eden bir devlet yapılanması şeklinde ifade edilmiştir.

Ancak ricat devri ile birlikte Osmanlı devletinde çöküntü emareleri başgöstermiştir. Fakat geri kalmışlığı nihayete erdirecek herhangi bir politik atılganlık bu dönemde sergilenememiş ve “mühim bir ıslahat” yapılamamıştır. “Din tesirinden azade lâik, medenî ve asrî kanunular kabulü, her sahada ciddî ıslahat ve teşebbüsat yapılması ve hakikî terakki hamleleri, Gazinin kuvvetile ve azimli iradesile ancak demokrasiye müstenit millî Cumhuriyet devrinde mümkün olabilmıştır.”

“Osmanlı hanedanı bu neticeye varmak için düşmanlarla beraber yürümekten çekinmediler. Hakikatte inhilâl eden yalnız Osmanlı hanedanı ve Osmanlı İmparatorluğu idi. Türk milleti, asla esareti kabul edecek tıynetle değildi.”

“Bununla beraber Türklük cismanî, fikrî ve ruhî kuvvet ve kudreti dağılan imparatorluğun asıl Türk kısmını kurtarmaya kifayet etti. Yeni Türk Devleti, işte bu kudretin yarattığı bir varlıktır. Muasır siyasî esaslara istinaden kurulan Türkiye Cumhuriyetinin zimamdarları ve ahalisi Osmanlı İmparatorluğunun inhitat ve inkıraz sebeplerini iyi tetkik ederek o sebeplerin ileride dahi müessir olmaması için lâzımgelen tedbirleri almışlardır ve bugünde almağa çalışıyorlar. 50-60 asırdan beri medeniyetçilik ve devletçilikteki kudretini izhar ve irae eden Türk milletinin tabî bir mümesili olarak bugün Cumhuriyetin başında bulunan Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin dehası bundan sonra dahi en isabetli tedbirlerin bulunup alınacağına ve muvaffakiyetle tatbik olunacağına bir zamandır.” (Türk Tarihinin Ana Hatları, 1930: 604-605).

Tarih kongreleri, Cumhuriyet dönemi tarih tezinin resmileşmesi yönünde atılan en önemli adımlardan birisini oluşturur (Çoker, 1983: 6). Kongrelerin asıl içeriği, Türklerin medeniyet yolculuğundaki yeri ve ağırlığının, ister retorik isterse bilimsel bir şekilde korunmasıdır. İlginç olan, Cumhuriyet dönemi tarih yazımına rengini veren bu yönelimin etkisinin tahmin edilenden daha güçlü olmasıdır. Şöyle ki, ‘medenî davranma’ fikrinin bir şekilde ve kesinkes Batı eksenli bir şekilde kristalize olduğu temel tezine karşı medeniyetin bugünü ile en eski menşei olarak Asya arasında “deruni bir rabıta ve münasebet” teşhis edilir. Buna göre oğünkü Batı kültür formları sabit tutulmak kaydıyla, “hal ve davranışı”, adab-ı muaşeretini uygarlaşma istikametinde yenilemeye dönük ararışlarda Türk’ün de payı vardır. “Tarih, bir teakup, bir devam ve bir terakkidir” denilmektedir (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2005: 192).

Birinci Türk Tarih Kongresi’nin düzenlenmesindeki amaçlar çeşitli olmakla birlikte temelde Türklerin tarihsel müktesebatının oluşturulması olduğu söylenebilir. Muallim İhsan Şerif Bey’in “Orta Asya yaylasına o binlerce senelik ecdat yurduna dair” bilgi eksikliğinden hayıflanmaya iten şey de budur. Kendi ifadesiyle “her kelimenin üstünden bir vesika, bir kitabe, her satırın altından bir abide, bir heykel, bir mabet, bir harabe hasılı Türklüğümle gurur verecek bir şeyler ararım, ararım” cümlesinin ardında yatan hararet, Birinci Tarih Kongresi’nin temel motivasyonunu oluşturmuştur (İhsan Şerif: 2010: 14-17).

Kurumsal bir çaba içerisinde yazılan ve okunması için sürüme çıkarılan tarih, saf bir geleneğin tevarüs edilmesi için gerekli olan yüksek bilinci yapılandırmıştır. Bunun bir parçası olarak Türk kimliğine dair imgelemlerin merkezi yerini ‘keşfedilmiş’ tarih öncesi oluşturmaya başlamıştır. Bunun için eski Türk tarihinin temsillerinin izi sürülmüş, Türklerin dünyayı algılama ve etkileme

frekanslarına ulaşılmaya çalışılmıştır. Tarih kitaplarının ‘muhteviyatı’ üzerine gerçekleştirilen tartışmalar, bu yönüyle Türklerin tarihini kendine özgü bir bakış açısıyla değerlendirme gayesi gütmüştür. Bu bakış açısı bir yandan Avrupa-merkezci yaklaşımlar öte taraftan Osmanlı resmi tarih yazıcılığı ile araya mesafeler konmasını gerektirmiştir.

Çünkü Batı’nın kendini tanımlama ve tanıtmaya sürecine girdiği bir dönemde medeniyet de odak noktası haline gelmişti. Avrupa merkezli politik diskurda Batı medeniyeti söyleminin gelişmesi maddi hayat beklentilerini karşılanmaya başlanmasıyla söz konusu olmuştu. Siyasi modernite ile desteklenen bu söylem, kendi karşıtını farklı toplumların kendi siyasi-kültürel geçmişlerini bulma ve ortaya çıkarma gayretinde bulunmuştu. Bu çerçevede pek çok ulus-devlet, üst kimliklerin inşa edildiği bir dönemde yaslandıkları siyasi ve kültürel yapıyı dini bir geçmiş temelinde araştırmıştır. “Fransız tarih-i umumî kitaplarını pek cüzi tadillerle aynen tercüme eden” Tanzimat münevverleri bu açıdan sorunlu bir alan oluşturur. Nitekim Tanzimat’ın Ali Reşat Bey tarafından temsil edilen yeni ve başka türlü bir tarih yaklaşımı, Akçura tarafından "yapılan tadiller ve ıslahlar asıldan ziyade şekle, ruhtan ziyade maddeye ait idi" şeklinde eleştiriye tabi tutulmuştur (Akçura, 1932: 597). O halde “Türk tarih ve medeniyetini ilmî surette tedkik etmek” yeni Cumhuriyet’te erken akademik ilginin yoğunlaştığı alanı ifade etmektedir denebilir.

Kongrede köken sorunsalına üretilen yanıt, bir ilham membaı olarak İslamiyet öncesi Türk tarih anlatısı şeklinde olmuştur. Bu anlatının ilk ve en temel özelliğini yakın geçmişin (Osmanlı devri tarih yazımının) olumsuzlanması oluşturur. Reşit Galip Bey’e göre “Osmanlı tarih tez iterbiyevî sahada o kadar uğursuz bir tesir göstermiştir ki halis ve hakikî Türkler arasında başka milliyetlere nisbet aramak özentisi bir nevi münevverler modası haline girmeğe başlamıştı... Bu tez millî seciyeyi kanından zehirliyor ve en ağır ölüme sürüklemek yolunda yürüyordu” (Reşit Galip, 1933: 164).

“Millî tarihimizin son yıllara kadar kendi aramızda ne mertebe ihmal edilmiş ve bütün dünyada ne ağır iftiralara uğratılmış bulunduğunu tekrara hacet yok. İşimiz onu bu ihmâlden kurtarmak, asırlarca sürmüş batıl telkinleri ördüğü koyu karanlıktan çıkarmaktır. Tarih, vesikalarla yazılır, vesikalar ise aranmakla bulunur. Bu itibarla Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, bu vadide bir araştırma ve arayanlar birliğidir.” (Reşit Galip, 2010: 99)

Yakın geçmiş eleştirisi, yeni bir çağın gerekliliklerini yerine getirmenin bir gereği idi. Bu anlayışla bilimsel, bir diğer ifadeyle esaslı tetkikin yönelmesi gereken ilk uğrağı yakın geçmiş oluşturmuştur. “Nihayet hayat tenkidi tarihe muhtaçtır. Hatta denilebilir ki hayatın en muhtaç olduğu şey tenkidi tarihtir. Bunun manası maziye mahkeme huzuruna çekmek, icab ederse, onu mahkûm etmek ve böylece hali onun tazyikinden kurtarmaktır.”

“(…), Cemiyet hayatının bazen öyle anları olur ki, cemiyet kendi varlığını kaybetmiş, millî şuuru sönmüş fertler kendi varlıklarından bihaber şuursuz, idraksiz bir halde yaşarlar. İşte bizim bundan evel içinde bulduğumuz Osmanlılık böyle bir yokluk âlemi idi. Osmanlılık devrinde kendi öz varlığımız, yat kaidelerin, yabancı örflerin sultası altında ezilmiş millî varlık kaybolmuştu. Lisan, ahlâk, ilim, hukuk gibi bütün müesseseler lâmillî bir hava içinde millî bünyeyi ezmekte, kemirmekte idi. Osmanlılıkta meselâ dilimiz Lisani Osmanî, edebiyatımız İran, hukukumuz fıkıh, ahlâkımız Arap, ilmimiz iskolâstik, velhasıl bütün müesseselerimiz öz varlığını kaybetmiş kurunu vustaî bir manzara arzederdi. Arkadaşlar, sahası milli varlık olduğu halde mahiyetindeki ulviyet bütün dünyayı hayrette bırakan Türk inkilâbı bu osmanlılık karanlığını yırtarak yepyeni bir nur âlemi olan Türklük dünyasını yaratmıştır.

İşte içtimaî varlığın bu ‘kendine gelmesi, kendini bulması’
iledir ki öz varlığımız meydana çıkmıştır.” (Nimetullah,
2010: 327-328)

Bu söylemin hizasında Cumhuriyet, Türklerin tarih içerisinde çevrimsel hareketlerle daima sergiledikleri bir iç tepisi, bir ileri atılma hamlesini örneklemektedir. Tarih kongreleri, millî köklerin, değerlerin, gelenek ve göreneklerin farkında olunmasıyla balayan sorumluluk alanının çerçevesini çizer. Bu alan, yurttaş için kendi millî değerlerine uygun düşecek bir görev bilincini de harekete geçirir. “İşte bu öz varlıktan alacağı ruh ile her Türk bugün bütün dünyaya karşı “ben varım” diyor, ve bunu derken göğüs millî bir gurur ile kabarıyor.”

Birinci Tarih Kongresi’nde sunulan bildirimlerin, gerek ‘içeriye’ yönelik milli hars ve terbiye hususlarında gerekse ‘dışarıya’ yönelik beşeri tarihte yer bulma konusunda resmî ideolojinin şartlandığı çeşitli hedefleri sahip olduğu söylenebilir. Bu açıdan bildirimler, millî kimliğin yaratılması noktasında sorun oluşturan Avrupa merkezci tarih yazımının özellikle Türklerle ilgili kısımlarını geçersiz kılmaya yönelmiştir. Bu açıdan Birinci Türk Tarih Kongresi’nin en temel amacının, gerek Avrupa gerekse Osmanlı klasik tarih yazımının önkabullerini mümkün olduğunca yıkmak olduğu söylenebilir. Bu amaç beşeriye “ince ve yüksek medeni mahsuller” veren bir Türklük tarifi ile gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede Türklerin kendisini tarihin yapıcı öznesi, etkinliğini de medeni hareketi tarihsel olarak koşullandıran unsurlar olarak gören bir tavır, bildirimlerin hepsinde mevcuttur.

2. Milliyetçi-Muhafazakar Tarih Yazımı: Aydınlar Ocağı

Hegemonik Türk tarih tezleri çerçevesinde değini gerektiren ikinci karakteristik tezleri milliyetçi-muhafazakar tezler şeklinde özetlemek mümkündür. Cumhuriyetçi söylemin üretildiği alanın dışında üretilen milliyetçi-muhafazakar tezleri, resmi ideoloji olarak Kemalizme karşı meydan okumak şeklinde yorumlamak mümkündür. Arka fonda Soğuk Savaş’ın yaşandığı bir siyasi konjonktürde milliyetçi-muhafazakar bir kimlik taşıyan çevreler entelektüel bir uğraşın ötesinde yeni bir tarih perspektifine yönelmiştir. Etkili ve kalıcı ideolojik gelenek yaratma istencini, anti-komünist mücadele ile birlikte yürüten milliyetçi-muhafazakar entelijansiya, muzdarip oldukları entelektüel dağınıklıktan ve zayıflıktan kurtulmak için siyasi teşkilatlanma yoluna başvurmuştur. Keskinleştirerek söylersek, siyasetin klasik ayırım kümelerini oluşturan sol ve sağ düşünce örgülerinin birbirleri ile sert bir güç mücadelesi içerisine girdiği politik ortamda, Türk milliyetçiliği ve muhafazakarlığı entelektüel camiadaki yerleşik ve egemen pozisyonlara yönelmek üzere örgütlenmiştir (Landau, 2016). İşte Aydınlar Ocağı, böylesi bir ideolojik mücadelenin ürünüdür.

1980 öncesi milliyetçi-muhafazakar entelijansiya ana rengini veren bu özellikler incelendiğinde, “millet”in otantik temsilcileri olarak kendi sunuşlarını yapan bu çevrelerin, temsiline soyundukları toplumsal kümenin asal karakteri olarak Türklük ve İslam’ı gördükleri tespit edilebilir (Taşkın, 2007: 80). Milliyetçi ve muhafazakar neşriyatın bir anlamda ana önermesini, Türklüğün ve İslam’ın millî kimliğin eşit derecede önemli iki kurucu unsuru olduğudur. Türklük ve Müslümanlık, millî kimliğin çeper bölgelerine dek uzanırken kurucu iki temel ögesidir. Aydınlar Ocağı’nın milliyetçi-muhafazakar çevrelerin ideolojik mücadelesine kattığı en temel aksiyon, Cumhuriyetçi kurulu anlayışların sonuna gelindiği, dolayısıyla Kemalist entelijansiyanın ve onlar tarafından yapılandırılan zoraki edimlerin son bulması gerektiği şeklindedir. 1930’lu yılların yapıntılarını oluşturan Kemalist tarih tezi, kendi iradi belirleniminin dışında kalan geleneksel ve tarihsel bağları görmezden gelmiştir.

Aydınlar Ocağı tarafından kodifiye edilen Türk-İslam sentezinin fikrî ön birikimi, Peyami Safa, Hilmi Ziya Ülken, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Mustafa Şekip Tunç gibi muhafazakar aydınlar tarafından 1930’lu yıllarda atılmıştır. Karşı bir anlatının ilk nüvelerinin, Cumhuriyetçi modernleşme projesinin ivme kazandığı, Kemalist iktidarın “gündeliğe hükmetme”ye başladığı bu dönemde enerji biriktirmesi şaşırtıcı değildir (Çetinsaya, 1999: 366). Yine tezlerin süreli yayınlar aracılığıyla belirgin bir neşriyata dönüşmesinin 1960’lı yılların derinleşen politik mücadele ortamı etkili olmuştur. Bu açıdan 1961 yılında kurulan Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü (TKAE), Türk-İslam sentezi düşüncesinin oluşum, gelişim ve yeniden üretiminde kritik bir önem taşır. Dergi çevreleri bir taraftan dış Türkler de dahil olmak üzere kamuoyunun bilgisine Türkçü bir girdi sağlamış, diğer taraftan da Türklük ve İslamiyet temelinde yeni bir tarihsel yorum geliştirmiştir. Modern, hümanist ve tek rotalı

tarih anlatısı karşısına Türk-İslam unsurları temelinde bir alternatif tarih yazını böylelikle belirlemiştir. Bu minvalde Türk-İslam sentezi, modernleşmeyi kendi tekeline alan Kemalizmle mücadelede geç kalınmaktan doğan mesafeyi kapatma mücadelesinin konusunu ve bileşenlerini oluşturmuştur. (Copeaux, 2006: 80).

Her şeyi bakiye görece kadar kopuş yaşandığını iddia eden Kemalist neşriyata karşı, kökünden koparılmaya çalışılan hakikatlerin arayışında bir yazın ortaya çıkmıştır. Tepkisel tonu bir hayli yüksek olan bu yazın, milletin kimliksel çözünürlüğünü Türklük ve Müslümanlık'ta bulmuştur. Kitleleşme dinamiğinin ihmal edildiği momentlerden dersler çıkaran milliyetçi çevreler, Din-i İslam'a referansla yol kat eden siyasi harekete dönüşerek resmi ideoloji karşısında teorik olarak daha donanımlı hale gelmiştir. Böylesi bir ortaklaşma zemininin ürünü olan söylemler, “milletin gerçek temsilcileri” ve “milletine yabancılaşmış entelektüeller” ikiliğinde olduğu gibi, Türk-İslam sentezinin temelini oluşturmuştur. Buna göre Cumhuriyet modernleşmesine damga vuran Kemalist çevreler, Türk tarihinde ithal ideolojik referanslarla farklı bir tarih yazını geliştirmiş ve bambaşka bir merhale açmıştır. Dolayısıyla milliyetçi-muhafazakar tezler nezdinde tarihsel ve güncel mücadelenin ilkinin, Kemalizm subjektivitesi ile mücadele oluşturur. Kendisini ‘beka davası’ görünümünde de sunan bu mücadele alanı, güncelin olduğu kadar tarihin de bir verili mücadele çizgisini temsil eder. Modernleşme sürecinde üretilen soyut ve yapay olan her şey, topluma yabancı olmasından ötürü, kendisini yeniden üretebilmek için zoraki uygulamalara ve milletin değer skalasına yabancılaşmış kesimlere ihtiyaç duyar. Türk-İslam sentezi temelinde geliştirilen tezlerin işaret ettiği temel husus, bir anlamda soyut ve yapay olana karşı somut ve organik olanın ısrarıdır.

Bahse konu edilen süreçte, bir taraftan devrimci, öte taraftan milliyetçi bir siyasallaşmanın yaşanmaktadır. Bu surette bir yandan Türk milletinin politik ufkunu şekillendiren kavramların hem teorik düzeyde açıklanması hem de iktidar sorunsalına odaklanılması öncelikli iki mücadele alanı olarak milliyetçi hareket önünde belirlemiştir. Çünkü bir yandan düzen karşıtı fikir akımları oluşturan sosyalizm toplumsal zeminde genişlerken, öte taraftan düzenden kopuş şeklinde ifade edilebilecek bir dinamiği de harekete geçiriyordu. Dolayısıyla, düzen siyaseti de milliyetçi neşriyatın üreteceği başucu kavramlarının her türden uzanımında kendisi konumlandırarak, başta sosyalizmle mücadelede cepheleşme politikasına gidilmiştir. “Tanrı Dağı kadar Türk, Hıra Dağı kadar Müslüman’ız” söylemi, Türk siyasetinde milliyetçi çevrelerin kendisini yeni koşullarla yeni ittifak kombinezonlarıyla harmanladmalarına örnek oluşturur (Bora ve Can, 2004: 44-45).

Aydınlar Ocağı tarafından 1986’da yazılan “Milli Mutabakatlar” metninde yer alan “Bugün Türkiye’nin bir numaralı meselesi, en büyük davası beka davasıdır... Devlet, Türk dünya görüşünce mukaddestir... ebedmüddet anlayışında Türkiye ısrarlı olacaktır... Din, bir milletin iman ihtiyacına cevap veren kültür unsurudur; dil ve din en kuvvetli kültür unsurlarıdır” ifadeleri ise Türk-İslam Sentezinin önemli vurgularından birinin “beka” olduğunu gösterir (Milli Mutabakatlar, 1986: 405). Bu kaygı çerçevesinde, millet ve onun koruyucusu olan devlet her şeyin önünde gelmek durumundadır (Mert, 2007). Beka sorununa bir hayli odaklanan milliyetçi-muhafazakar yazın, kurtuluş reçetelerini Osmanlı tarihinin miras dökümü çerçevesinde aramıştır.

Türk siyasi hayatınad üç tarz-ı siyaseti veya üç meslek-i siyasîyi oluşturan Türklük, İslamiyet ve Batıcılık, en azından Akçura’nın eserinde bu yana modernleşme sürecinde sağlayacağı fayda ve uygulanabilirlik kriterleri üzerinden yer edinmiştir (Ayçiçek, 2015: 253-254). “Türk yönetici sınıfının iki yüz elli yıllık kültürel kimlik arayışında, ‘Türklük, İslamiyet ve Batı(cılık)’ unsurları esas olagelmiş; farklılıklar bu üç unsurun nasıl, hangi vurgularla ve hangi sıraya göre sentezlendiğine göre belirlenmiştir” (Bora ve Can, 2004: 138). Milliyetçi Hareket Partisi ile Büyük Birlik Partisi arasındaki ton ve tonlama farkına rağmen, güncel siyasi söylemde Türk-İslam amentüsünde ifadesini bulan tavır, 1970’li yıllarda Aydınlar Ocağı çevrelerince entelektüel bir açılımda bulunmuştur (Karakas, 2006: 71).

Görüldüğü üzere Türk-İslam sentezinin oluşum ve sabitleme aşamalarında, 1960-70 döneminin verili politik karşıtlıklarının reaksiyoner bir şekilde derinleştirilmesi önemli bir yer tutar. Türk siyasetinde sosyalist bir devrim stratejisi sunan aktörlerin çoğaldığı bir dönemde düzen siyaseti, milliyetçi ve muhafazakar bir kanaldan yürütülecek yeni politik açılımlar üretmiştir. Böylesi bir sürecin içerisinde gelişen Türk-İslam sentezi, sol politik aktörlerin toplumsallaşma çabaları karşısında reaksiyoner bir çerçevede gelişim göstermiştir. Bu durum onun bütünlüklü bir ideolojik görünüm elde

etmesini de engellemiş, onun yerine daha çok doktrin ve/ya düşünce örgüsü şekillerine bürünmesine yol açmıştır. Doktrin söylemini benimseyen Bora ve Can'a göre bunun en temel iki sebebi, hem reelpolitik zemine dayalı olarak tezlerin gelişmesi hem de resmi ideoloji ile mücadeleyi yeni bir resmi ideolojiyle telafi etmeye yoğunlaşmasıdır (Bora ve Can, 2004: 138).

Anti-Hümanizm ve Komünizm Karşıtlığı: Evrenselcilik-yerelcilik tartışması, Türk modernleşme tarihinin klasik tartışma konularının başında gelir. Pek çok kere üzerinden geçilmiş tartışmaları karakterize eden mesele, ideolojik buyrumların da etkisiyle bu olmuştur. Bu tartışma, esasında modernleşme uğraşısının içeriğinin ve kapsamının ne olması gerektiği sorusuna verilen yanıtlara binaen şekillenir. Küllî bir değişim istenci ile rezervli bir ilişkilendirme tarzı arasında benimsenen farklı yaklaşımlar, cari modernizmin sözümona evrensellik ve hümanizm söylemlerini de bu taraflaşmaya konu eder. Ziya Gökalp de mümkün olduğunca uyumlulaştırılmaya çalışılan evrenselcilik ve yerellik rotaları, Kemalizmin kültür politikalarının iknacı pratikten daha çok baskıcı bir nitelik taşımasıyla birlikte kolay kabul edilebilir bir zemin sunmaktan uzaklaşmıştır. Bu süreci takiben Türk milliyetçiliği ve muhafazakarlığı, kendi karşıtlıklarını evrenselcilik karşıtı söylem üzerinden kurgulamıştır.

Bu açıdan eğitim ve ilerleme, yetkinlik ve evrensellik ortak düşünmeden ortak reflekslere geçişi sağlayacak temel formasyondur. Eğitimin önemi, "ulusal olanı evrensel olana dönüştürmesi"nden, ulus için bir dizi ön açıcı toplumsal dinamik yaratmasından kaynaklanmaktadır (Aytaç, 2009: 233). Bir topluma özel ve özgü olandan (İslamiyet) evrensel olana çıkma vaadi, bu vaadin yankı bulmadığı çevrelerce 'özden kopuş' şeklinde anlamlandırılmıştır. Resmi ideolojinin evrenselci ve kozmopolit temaları altında toplayan söylem çatısı, milliyetçi ve muhafazakar anlam haritası uyarınca eleştiriye tabi tutulmuştur. Hiç kuşkusuz postmodern teorilerin hazırladığı uygun zemin de bunda etkili olmuştur. Nihayetinde hümanizmin, ulusların tarihsel özgüllüklerine yapacakları o bilindik vurguyu ortadan kaldıracığı, böylelikle sosyo-kültürel açıdan özgül bir kavrayışın yok olacağı düşüncesi işlenmeye başlanmıştır.

Türk muhafazakârlığı, Kemalist devrimin kısıtlı bir meşruti monarşi refakatinde kalmayışına, dolayısıyla muhafazakâr bir sözdizimine sahip olmayışına gösterilen tepkisellik üzerine kuruludur (Timur, 2008). Cumhuriyet Devrimi salt bir rejim değişikliğinden öte Osmanlı devletinden toplumsal, siyasal, kültürel ve ideolojik açıdan radikal bir kopuş istemini somutladığı ve emansipasyon olanağına oynadığı ölçüde muhafazakârlığın eleştirisine maruz kalacaktır (Çiğdem, 2009: 16). "Devrimci dönemin kargaşasına ve aşırılıklarına karşı bir reaksiyon" olarak ortaya çıkan muhafazakâr diskurun kamusal ikazlarla bezeli üslubu politik radikalizmi patolojik bir vakıa olarak kodlayarak devam eder (Zürcher, 2009: 41). Devrim ve/ya devrimin def'i olarak husulü (bir anda gerçekleşmesi) geleneksel yaşam biçimlerinin çıkardığı hakikat şematini bozmak, boşa çıkarmak ve hakikat krizi yaşatmakla maluldür (Guénon, 1986: 19).

Buna göre Cumhuriyet modernleşmesi, laiklik ve batıcılık namına yüksek Türk kültürü ve Türklerin medeniyete katkıları açısından bir yozlaşma ve seviye kaybı aşamasını ifade eder. Siyasi rejim değişikliğinden ahlak tanımayan bir varoluş izlenimi edinen muhafazakarlar, bu sürece yön veren politik iradede de kibri bulmuştur. Türkiye'de milliyetçi-muhafazakâr tezler Cumhuriyet Devrimi'nin laisizmini kendini dolduruşa getiren bir radikalizm nüvesi şeklinde kodlamakta, Kemalist modernleşme pratiğine bir tür idealist tepkiler dizini oluşturmuştur.

Millî Kimlik Donanımları: Milliyetçi hareket sosyalizmle mücadelede İslam'ı retorik bir zuhurun ötesinde amaçlarla davet etmiştir. Böylece ideolojik ve politik mücadele öteki dünya tevekkülü türünden "mistik bir zarf" içerisine çekilmeye çalışılmıştır. Komünizmle mücadelede çağa uygun İslam ile çağa uygun milliyetçiliğin kesişim noktası Milliyetçi Hareket Partisi'nin Dokuzuncu Adana Kongresi olacaktır. "Komünizmi durduran kuvvet din" ve "komünistleri titreten din İslamiyet" söylemi bu kongrede ideolojik terkibe dâhil edilmiştir. "Tanrı dağı kadar Türk, Hira dağı kadar Müslüman" sloganı bunun en açık örneğidir. Bu, oldum olası "millî ve manevî değerleri ihya ederek geleceğe taşıma" misyonu taşıyan Türk sağının, merkeziyle ve radikaliyle aynı ideolojik çembere girdiğinin göstergesidir. Kamu otoritesiyle bizzat dirsek temasında olan bu çemberde, "canlı ve imanlı yüreklerden örülü bir kale" olarak İslam komünizme karşı mücadele politikalarının vazgeçilmezini

oluşturmuştur. Şiddetin premodern tarzda akıtılmasıyla “devlet-i aliyye’ye fenalık etme arzusundaki yabancı sızması hasım taife”nin yerle yeksan olması öngörülmektedir.

Müslümanlık, Türklüğün "organik olmayan bedeni" olarak, sürekli ilişki içinde olduğu bedenidir. Türkün ister fiziksel isterse entelektüel yaşamında İslamiyet'e mensup olmasının anlamı bu açıdan çok önemlidir (Çetinsaya, 1999: 386). Bu noktada göz ardı edilmemesi gereken bir diğer husus, İslam'dır. Millilik ve yerellik öğelerine çoğu kez rengini veren, Türklük olduğu kadar Müslümanlıktır da. Necip Fazıl Kısakürek'ten Nurettin Topçu'ya, Mehmet Şevket Eygi'den Osman Turan'a kadar bir dizi karakter komünizmi dinsizlikle eşitlemekte, “komünist, ateist, anarşist” türünden bir bloğu beslemektedir. Turan'ın “Allah'ın nihai zaferi senin hesabına yazdığına inanıyoruz” diyerek motive ettiği “Türk”, Topçu'nun “esaret zincirlerinin en ağır” şeklindeki tarif ettiği komünizme karşı “hürriyet sistemlerinin en muhteşemi” olarak gördüğü dini bütün bir Türk'tür. Bu karakterin, Eygi'nin “Müslüman kardeşim sen bu savaşta bitaraf kalamazsın. Komünizm küfrüne karşı derhal silahlan!.. Komünistler ve onları destekleyen hain şahıs ve zümreler derhal kahredilsin! Ey millet, uyan ve davran! Üç buçuk soysuz nelere cüret ediyor!” türünden çağrılarını içermiştir (Mert, 2007: 145).

Adına “Türk sistemi” denilen sosyo-politik hüviyet organize bir olay olmakla birlikte dini-kültürel bir mahiyete sahiptir (Durgun, 2014: 13). Törenin tekelinde olan bir meşruiyeti söz konusu kılan işte budur, “millet, devlet başkanına itaat edecektir, fakat hâkan'ın da halka akarışı vazifeleri vardır.” Adaletli kanun, asayiş ve mâli istikrar, toplumsal zeminde yer alan dengeyi gözetecek ana unsurlardır. Kafesoğlu'na göre Türk inanç sisteminin üç temel özelliği mevcuttur; tabiat kanunlarına inanma, atalar kültü ve Gök-Tanrı inancı olacak şekilde sıralanan bu özellikler Türk fikriyatının da manevi çehresini oluşturur. Sosyo-politik bir bağlam içerisinde tesiri en fazla olan inanç ise Gök-Tanrı'dır; “zira hâkanı o tâyin eder, hâkana kut ihsan eden o'dur” (Kafesoğlu, 2008: 91).

“Ancak İslâmiyet“tir ki, Türkleri candan tatmin edici bir iman sistemi olarak görünür, zira Türklerin İslâmiyet“teki kadar başka hiçbir dinde kendilerini mutlu hissetmediklerini, bu dine hayatları boyunca sıkı sıkıya sarılması ve hattâ bu dinin mübeşşirlerinin hizmetlerinin çok üstünde bir enerji ile koruyuculuğunu ve yayıncılığını yapmaları göstermektedir.” (Kafesoğlu, 2008: 144)

Bilimsel Söylem, Millî Kültür ve Terbiye: Teorik ve yöntembilimsel çerçeve söyleminin ideolojik yoğunlaşması üretilen metinlerin yine tekçi bir mahiyette oluşunda gözlemlenir. Türklüğün anlamını sabitleştirmek bir nevi kendi politik amaç ve hedeflerine sahip bir ulus tahayyülü üzerinden yapılır. Bu açıdan ulusal kimliğin ve kültürel temsilin belli biçimlerini etkin kılma yönünde yapılan tarih okuması da böylesi bir bilim anlayışından nasibini almıştır.

Ergun'a göre "Kültüralizm, kısaca belirli bir toplumda maddi, manevi olup bitenleri kültür olarak algılamak ya da yalnız ve yalnız kültür açısından incelemek demektir" (Ergun, 2000: 47). Kültüralizmin etkisi, Türk milliyetçi ve muhafazakar yazınının kültürel kimlik kaygısını birincil sorun mertebesine taşımasında gözlenebilir. Kültüralist temelde geliştirilen eleştirel tavır, Kemalizmin ilerlemeci olduğu kadar (sınıfsal konumundan dolayı) ayrıcalıklı, derinleştirici olduğu kadar (kapitalist üretim tarzına eklenme sürecinden dolayı) daraltıcı boyutlarına yönelir. Bu anlamda Osmanlı devri, Türk sağına yer, konum ve değer duygusu kazandıran ana unsurdur. Çünkü Kemalizmin özellikle kültür politikaları dolayısıyla kamusal alanı yeniden şekillendiren 'katı çehreli yüzü' (Gökalp'ın “fert yok, cemiyet var; hak yok, vazife var” söylemi) toplumu kendisi yapan değerlerin ve aidiyetlerin (din ve gelenek) politik alanda yaşama ve yayılma imkanını ortadan kaldırmıştır.

Milliyetçi-muhafazakar tekst incelendiğinde Cumhuriyet ile ilgili kısımların daha çok, Türk ulusunun medeniyetle erken tanışıklığının izlerini taşıdığı ortaya koymaya çalışırken gayritabii ve köksüz olanın ikamesiyle sonuçlandırıldığı görülür. Türk muhafazakârlığı, Cumhuriyet modernleşmesinin ‘aşırılıklarına’ karşı savunmacı bir pozisyonda yer alır. Kemalizme yönelik eleştirinin, devrimin ağır ilerleyen yönü, yani kültür üzerinden gerçekleşmesi şaşırtıcı değildir. Türk muhafazakârlığı, modernleşmenin siyaseti, ekonomiyi ve kültürü örgütleyen yeni dili ve tarzı hakkında kültür merkezli bir itiraz geliştirmiştir. Buna göre gerileyişin nihai ve buhranın aslı sebebi,

kültür alanında yatmaktadır. Mensubu oldukları toplumla hiç de uyumlu bir ilişki içinde olmayan yönetici elitleri, ahlaki yozlaşmanın aslında birer temsilcisi olarak resmedilmiştir. Kemalizmin koşulladığı kimlik inşası her ne kadar ayrıcalıklı ve daraltıcı olmuş ise, bu yönde bir kimliklenme sürecinin dışında kalan veyahut da dışında hisseden kesimler nezdinde yürütülen başka bir kimlik savunusu eksenine işlenmiştir.

Cumhuriyet değerlerine karşı kültür-merkezli bir tepki geliştiren Türk muhafazakarlığı, meseleleri alırken 'sosyal boyut'a odaklanmıştır. Sosyal boyut, sadece Kemalizmin en çok tahrip ettiği bir alanın ifadesi olmuyor, aynı zamanda 'eskiyi ihya' anlamında üzerinde en fazla durulması konuyu ousturuyor. Bu açıdan Kemalizmin kültürel alanda yarattığı tahribat ancak sosyal boyut üzerine yapılan çalışmalarla ortaya konabilecek dini, yerli ve milli öz değerler kümesiyle aşılabılır. Cumhuriyetçi modernleşme varyantı, eski değerlerde olduğu kadar o değerleri ayakta tutan toplumsal örgütlenmenin, ailenin, cemaatin, tümüyle organik toplum modelinde ilişki gevşemesine yol açmıştır. Dolayısıyla Türk milletinin kendi kişiliğini tekrardan üretmesi, yücelttiği yerel değerlerin varlığına bağlıdır.

Milli kültür ve milli terbiye, sentezci yaklaşımın en temel kavramsal çerçevesini oluşturur. Milli terbiye, hem milletin kendisine ve geçmişine dair bilgi ve irfanı ifade etmekte, hem de toplumsal bilinçaltını şekillendiren itikat ve inanç unsurlarından oluşmaktadır. Bu haliyle terbiye, çağdaşlaşma yörüngesinde edinilmesi gereken bir öge olarak, aklî (ilmî) ve duygusal (ülkûsel) bir zeminde edinilmektedir. Bu yüzden milli terbiye, milletin sinesindeki milli kültür unsurlarının bilinçli bir şekilde ortaya çıkarılma suretiyle gerçekleşebileceği gibi, bu unsurların patetik bir sunuşunu da gerektirebilir. Kanaat ve inancın birlikte yer bulduğu bu süreç, modern bir millet olmanın iç uyarıcıları olacaktır. Terbiye sahibi olmamak, kültürel açıdan belirgin bir şuuruzluğun, medeni açıdan çürümüşlüğü bir ifadesini oluşturmaktadır. Ferdin umumi hayatın icaplarına göre hareket etmeyişi, kendisinin milleti için taşıdığı yerin farkında olmayışına delaletti. Hatta ötesinde, milletin o anki şartlandırıcı taleplerine karşı çıkmak anlamına geliyordu. Dolayısıyla eğitim ve tedrisat, en az yükümlülükler kadar ahlaki ve estetize bir alandır.

SONUÇ

Kamusal kimlikler gibi geniş hazneli kimliklerin baskın olduğu bir dönemde ulus eksenli bir politika ne denli olağan ve olası ise aynı eksende seyreden bir tarih yazımı (köken arayışı) da o derecede olağan ve olasıdır. Dolayısıyla Foucault'un da işaret ettiği üzere, tarih söz konusu olduğunda da "iktidar ilişkileri" en genel bağlam oluşturmayı sürdürmektedir. Ancak her türden tarih üstü ideleştirmelere rağmen ulus, güncelde pratik belirlenimlidir. Dolayısıyla kendi nesnellliğini geleceğe aktarabilmesi kendisinin (veya kendisi gıyabında kendisini idare edenlerin) süreçler üzerinde söz sahibi olmasına bağlıdır. Bu yüzden ulusalcı müktesebat, sonrasına devredecek bir enerji biriktirmediği sürece olumsuzluğun dışına çıkamaz.

Milliyetçilik ideolojisinin belirleyiciliğinde kanonikleşen söylemsel oluşumlar, öz, kök, köken, kesintisizlik ve daimilik kavramları üzerine kuruludur. Belirli bir tarihsel ve yine belirli bir politik doğrultuda konumlanan tüm unsurları kendisi yedeğine çekecek söylemlere başvurulur. Ulusun kendi ontolojik yasaları ve kendi primordiyal asaletiyle sahnelenişi belirli bir köken tahayyülüyle mümkündür. Kökencilik, her zaman ideal olanı eksen alan ulusalcı ve/ya milliyetçi neşriyatta söylem bolluğunu yaratacak tek kaynaktır. Ahlaki değerler üzerinden isabet edinen her söylem bir değer siyaseti oluşturur. Siyasetin bir tür kendi "değerler ekonomisi"ne denk tutulduğu böylesi bir atmosfer, yekten göze batmayan bir apolitizm taşır.

Bir ideoloji olarak milliyetçiliğin tarih yazımı üzerindeki etkisi, milliyetçiliğin sadece kuruluşçu ve kurtuluşçu tezlerin yegâne temsilcisi payesi edindiği dönemlerle sınırlı kalmamıştır. Aksine milliyetçilik, ulus-devletlerin sadece inşa dönemlerine özgü bir ideoloji olmadığı için tarih yazımı üzerindeki etkisini sürekli kılabilmiştir. Ayriyeten kurucu ideolojinin yanı sıra ve belli ölçülerde de ondan beslenir tarzda, milliyetçi formasyona sahip hareketlerin ortaya çıkması da bu ideolojinin tarihsel söylemin mantığını ve yapısını koşullandıran rolünü artırabilmiştir.

Türkiye'deki tarih yazımının eklektik dokusu, imparatorluğun tarihsel geri kalmışlığına verilen tepkiden kaynaklanır. Bu tepkinin motifleri ayrıştırıldığında karşımıza şöyle bir durum çıkmaktadır. İlk tepki Batılılaşma şeklinde olurken ikinci tepki bir müktesebat savunusu halini almıştır. Türkiye'de

Batılılaşma kendisini tarihsel açıdan geç kalmışlığı, toplumsal açıdan geri kalmışlığı giderecek “telafi edici” bir ideoloji olarak kurmuştur. Batılılaşma yönünde konsantrasyonunu bugüne veren pozitivist tutum, tarihsel aklı köreltme pahasına Türklük müktebatını yenileme yoluna girmiştir. İlerleme konusundaki duygusal abanışların da arttığı bu dönemde tarih, bir mukayese bağlamında değerlendirilmeye başlanmıştır. Batı'nın gelişmesi gibi varlığı da onun özsel karakterinde aranınca modernleşme çabası da medeni toplumlarının göz kamaştırıcı özelliklerini alımlama uğraşısının ötesine geçememiştir. Bu yüzden de modernleşmeyle birlikte anılan değişimleri içeriden kıvamlandıran optimistik entelektüelizm, Türk modernleşmesine dışsal kalmıştır.

İkinci tepki ise çok daha tutunumcu bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu çerçevede tanıklıkları geçmişe dönük olarak inşa eden sinizm, Türkün "öte-tarihsel" temelini bulma yolunda mesai harcamıştır. Bunu yaparken de Alman epistemolojisinin destansı anlatı karakteri ile organisist paradigmanın kolaylaştırıcılığına başvurmuştur. Bu bakımdan Türk tarihi, destanını devlet kurma ameliyesi ve devletlû olma bilinci üzerinden bulmuştur. Devlet, yine Türk'ün kendisini bütünleştirici bir öge şeklinde anılagelmıştır. Bu doğrultuda Aydınlanma filozofları ile geçmişten geleceğe doğru ilerlemenin nedensel zincirleşimini sunma çabasındaki Fransız pozitivistim erken dönem Türk aydınının öncelikli kaynaklarını oluşturur. Yapısal bir dönüşüm içerisinde bulunan aydınlar, tarihi altsüremli/süreçsel bir zemine oturarak bilince çıkarmıştır. Aydınlanma felsefesinin yarattığı hareketlenme formu, pozitivistimin ani ve düz çizgisel tarzda gerçekleşen tekbiçimli hareketiyle uyum içerisinde.

Kemalist iktidar, temsil ettiğini iddia ettiği veya başını eklemek istediği modern dünya temelinde tarihin özünü kavramaya yönelik tekçi bir kavrayış geliştirmiştir. Kemalizmin tarih kitapları, Türklerin bütün tarihsel alanı kat etmiş, dolayısıyla bir bütün olarak ele alınması gereken geniş bir külliyat oluşturmuştur. Ne var ki bu eserlerin ardındaki temel motivasyonlar, aynı zamanda Kemalizmin tarih yaklaşımını kuşatan entelektüel ufkun sınırlarını da oraya çıkarır. Bu sınır, toplumların ulus temelinde örgütlü bir aşamaya geçtiği bir dönemde çizilmiştir. Dolayısıyla topluma ağırlıklı rengini veren uluslar ve toplumsal değişimin ana ritmini sağlayan modernist öncü özne temaları ile şekillenmiştir. Kısacası Kemalist neşriyat, bir yandan Türk'ü daha en başından medeniyete sunduğu katkılar ile anmış, diğer taraftan bu sunuşun ardında geniş bir toplumsallık olduğu gibi, kahramanların da bulunduğunu ifade etmiştir. Böylesi bir tarih anlayışının güncel dönük yüzü ise, tümüyle yeni rejimi kurulmakta olan dünya düzeninde yeniden mevzilendirmek olmuştur.

Buna karşın resmi ideolojinin hitap edemediği bir söylem alanında inşa edilen milliyetçi-muhafazakar yazın, Kemalizm tarafından politik öznenin kurtarıcı hamlesi şeklinde özetlenen politik devrimi, imparatorluğun ilgası ile sonuçlanması hasebiyle trajik bulmuştur. Çünkü “hayatın ahenk içinde bulunduğu mesut bir çağ” kaybolmuştur. Devrim, içerdiği tüm reddiye ile birlikte üretmeye koyulduğu yeni tipte vatandaşı “bölünmüş-benlik” (self-divided) içine sokmuştur. Muhafazakar söylem, işte bu şekilde Ahmet Hamdi Tanpınar'ın dediği gibi “asıl membandan uzaklaşmış bir ruhun membaı hasreti” ile hareket etmiştir. “Cumhuriyetten önce” söylemi şeklinde tezahür eden tarih anlatısı, Osmanlı devrini nostaljik bir özlemlerle anar. Bu açıdan Osmanlı geçmişinden, yeniden inşa edilmesi gereken devlet-toplum formasyonuna referans oluşturması beklentisi içerisinde. Bu yüzden “hür, müstakil, müreffeh milletler arasına girmek” üst-hedefi ile hareket eden Kemalist yazın, tümüyle ayıplanan bir alana mahkum edilmiştir. Derin bir geleneğin üstünü örtmesi itibarıyla seviye kaybını işaret eden, bu yüzden ayıplanan bir siyasi uğraşın paradigmasıdır, Kemalizm. Dolayısıyla Cumhuriyet modernleşmesinde ısrar, ecdada yönelik hükmetsizliğin biteviye tekrarı anlamına gelmektedir.

KAYNAKÇA

Akçura, Y. (2010). *Tarih Yazmak ve Tarih Okutmak Usullerine Dair*. Birinci Türk Tarih Kongresi, (Konferanslar, Müzakere Zabıtları), Maarif Vekaleti.

Ayçiçek, E. (2015) *Türk Modernleşmesinde İdeolojilerin Sıradüzeni: Üç Tarz-ı Siyaset*, FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), Güz, sayı: 20.

Aydemir, Ş. S. (2011). *İnkılap ve Kadro*. Remzi Kitabevi. İstanbul.

- Aytaç, K. (2009). *Avrupa Eğitim Tarihi-Genel Bir Bakış*. Doğu-Batı Yayınları. İstanbul.
- Aydın, S. (1996). *Türk Tarih Tezi ve Halkevleri*. Kebikeç, Yıl: 2, S. 3.
- Berkes, N. (2008). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. YKY. İstanbul.
- Berkes, N. (2016). *Türk Düşününde Batı Sorunu*. YKY. İstanbul
- “Birinci Tarih Kongresi”, Cumhuriyet Ansiklopedisi 1923-1940, C.1, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul. 2005.
- Bora, Tanıl ve Can, Kemal (2004). *Devlet, Ocak, Dergah*. 12 Eylül’den 1990’lara Ülkücü Hareket. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Bozkurt, M. E. (2000). *Atatürk İnkilâbı*. Çağdaş Matbaacılık. Ankara.
- Carr, E.H. (1980). *Tarih Nedir*. çev. M. G.Gürtürk. Birikim Yayınları. İstanbul.
- Çiğdem, A. (2009). *Geleceği Eskitmek-AKP ve Türkiye*. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Çetinsaya, G. (1999). “Rethinking Nationalism and Islam: Some Preliminary Notes On The Roots Of ‘Turkish Islamic Synthesis’ In Modern Turkish Political Thought”. The Muslim World. Vol. LXXXIX, No:3-4, July-October.
- Çoker, F. (1983). *Türk Tarih Kurumu Kuruluşu*. Türk Tarih Kurumu Yayınları. Ankara.
- Durgun, Ş. (2014). *Ulus İnşası ve Milliyetçilik*. Binyıl Yayınevi. Ankara.
- Engin, M. S., (1938a), *Kemalizm İnkılabının Prensipleri: Büyük Türk Medeniyetinin Tarihi ve Sosyolojik Tetkikine Methal*, Cilt 1, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Ergun, D. (2000). *Kimlikler Kısılcacında Ulusal Kişilik*. İmge Kitabevi. Ankara.
- Ersanlı, B. (2015). *İktidar ve Tarih*. İstanbul: İletişim Yayınları, 116-117, Türkiye Tarihi (T.T) 1924-1929
- Galip, R. (2010). Birinci Türk Tarih Kongresi, Kongrenin Zabıtları, Konferanslar, Münakaşalar. 2010. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara (İlk Basım 1932).
- Galip, R. (1933). *Türk İnkilâbı – Türk Tarih İnkilâbı ve Yabancı Tezler*. Ülkü Halkevleri Dergisi, C. 2.
- Guénon, R. (1986). *Modern Dünyanın Bunalımı*. Risale Yayınları. İstanbul.
- İnan, A. (1938). *Türk Tarih Kurumunun Arkeoloji Faaliyeti*. Ankara.
- “Kronik: İnkilâbımız ve Hilâfet“, Kadro Dergisi, 1. Sayı
- “Köy İktisadiyatında Teknik İnkilâp“, Kadro Dergisi, Sayı. 2
- Kafesoğlu, İ. (2008). *Türk-İslam Sentezi*. Ötüken. İstanbul.
- Kaplan, İ. (2000). *Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi*. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Karakaş, M. (2006). *Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği*. Doğu Batı Milliyetçilik I., Sayı: 38. Doğu Batı Yayınları. Ankara.
- Kieser, Hans-Lukas. (2008). *Türklüğe İhtida 1870 – 1939 İsviçre’sinde Yeni Türkiye’nin Öncüleri*. (çev. A. Dirim), İletişim Yayınları. İstanbul
- Köprülü, F. (1973). *İslam Medeniyeti Tarihi*. DİB Yayınları. Ankara
- Landau, J. (2016). *Radical Politics in Modern Turkey*. Routledge Library
- Milli Mutabakatlar. Türk Kültürü. Sayı: 279, Temmuz 1986.
- Mert, N. (2007). *Merkez Sağın Kısa Tarihi*. Selis Yayınları. İstanbul.
- Nimetullah, H. (2010). “Ferdî Varlık ve İçtimai Varlık”, Birinci Türk Tarih Kongresi, Kongrenin Zabıtları, Konferanslar, Münakaşalar. 2010. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara (İlk Basım 1932).
- Peker, R.. (1984). *İnkılap Dersleri*. İletişim Yayınları. İstanbul (özgün eser 1935 tarihlidir).
- Şerif, İ. (2010). Birinci Türk Tarih Kongresi, Kongrenin Zabıtları, Konferanslar, Münakaşalar. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara (İlk Basım 1932).
- Tanyol, Cahit. (Ekim 1993). *Boran’ın Ahlaki Kişiliği ve Niyazi Berkes*. Ali Akay (Ed.). Toplumbilim (Dosya: Türk Toplumbilimi Özel Sayısı), 2, 37-39.
- Taşkın, Y. (2007). *Anti-Komünizmden Küreselleşme Karşıtlığına Milliyetçi Muhafazakâr Entelijansiya*. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Timur, T. (2008). *Türk Devrimi ve Sonrası*. İmge Kitabevi. İmge Kitabevi. Ankara.
- Türk Tarihinin Ana Hatları. Devlet Matbaası. İstanbul. 1930. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi.1-2
- Üstel, F. (1997). *İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği, Türk Ocakları, 1912-1931*. İletişim Yayınları. İstanbul.

- Yıldırım, O. (2006). *The 1923 Population Exchange, Refugees and National Historiographies in Greece and Turkey*. East European Quarterly. Volume: 40. Issue: 1
- Zürcher, E. J. (2008). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. çev. Y. S. Gönen. İletişim Yayınları. İstanbul.
- Zurcher, E. J. (1991). *Political Opposition in the Early Turkish Republic, the Progressive Republican Party, 1924-1925*. Leiden: E.J. Brill.